

Regionalne nejednakosti u Hrvatskoj

Klarić, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:509658>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-07**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

KRISTINA KLARIĆ

REGIONALNE NEJEDNAKOSTI U HRVATSKOJ

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

KRISTINA KLARIĆ

REGIONALNE NEJEDNAKOSTI U HRVATSKOJ

Završni rad

JMBAG: 0303041948, izvanredna studentica

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Gospodarstvo Hrvatske

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Kristina Klarić, kandidatkinja za prvostupnicu poslovne ekonomije, smjera financijskog menadžmenta ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, 2020. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Kristina Klarić, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Regionalne nejednakosti u Hrvatskoj koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. REGIONALNI EKONOMSKI RAZVOJ.....	2
2.1. Regionalna ekonomika.....	2
2.1.1. Pojam regije.....	2
2.1.2. Nejednakosti među regijama.....	3
2.2. Međuregionalna konvergencija i divergencija.....	4
2.3. Regionalna politika.....	5
3. REGIONALNI RAZVOJ HRVATSKE.....	7
3.1. Povijesni razvoj.....	7
3.2. Regionalizacija.....	8
3.3. Demografski procesi.....	11
3.3.1. Prirodno kretanje.....	12
3.3.2. Migracijska kretanja.....	14
3.4. Regionalna konkurentnost.....	17
3.4.1. Regionalni indeks konkurentnosti.....	17
3.4.2. Indeks razvijenosti.....	20
3.4.3. Investicije.....	24
3.4.4. Europski strukturni i investicijski fondovi.....	25
4. REGIONALNI ASPEKTI TURIZMA U HRVATSKOJ.....	30
4.1. Odabrana obilježja.....	30
4.2. Ruralni turizam.....	33
4.2.1. Ruralni turizam Kontinentalne Hrvatske.....	34
4.2.2. Ruralni turizam Jadranske Hrvatske.....	35
5. ZAKLJUČAK.....	36
LITERATURA.....	38
POPIS TABLICA.....	40
POPIS GRAFOVA.....	41
POPIS SLIKA.....	42
SAŽETAK.....	43
SUMMARY.....	44

1. UVOD

Regionalne nejednakosti u Hrvatskoj tema su ovog završnog rada. Regionalne nejednakosti učestala su pojava u svim državama svijeta te se očituju u nerijetko vrlo velikom jazu u razini razvijenosti pojedinih regija unutar nacionalnog teritorija. Regionalne nejednakosti su problem koji seže daleko u prošlost te sa sobom vuku razne posljedice, a jedna od najvećih je negativan prirodni prirast koji bilježimo već godinama. U svrhu poboljšanja ove situacije, potrebno je inicirati promjene kako bi bilježili rjeđe odlaske stanovnika iz Hrvatske. Ruralne sredine vape za modernizacijom te bi možda i taj proces pospješio ostanak, ako već ne može ponukati na povratak one koji su otišli.

Uz Uvod i Zaključak, rad se sastoji od tri poglavlja.

U prvom poglavlju definiran je i objašnjen pojam regionalnog ekonomskog razvoja te što utječe na isti. U nastavku je također obrađena međuregionalna konvergencija i divergencija, u svrhu boljeg razumijevanja primjene određenih teorija. Regionalna politika investicijska je politika, usmjerena na regije i gradove Europske unije, posebice one slabije razvijene, sa ciljem poticanja gospodarskog rasta i podizanja standarda građana, osiguravajući povećanje broja radnih mjesta, kao i prakticiranje održivog razvoja, o kojoj više slijedi u nastavku rada.

Drugo poglavlje rada analizira regionalni razvoj Hrvatske kroz povijest do danas te demografske procese, kao i što je utjecalo na iste. U regionalni razvoj uvrštena je i NUTS (Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku) podjela, na temelju koje je i Hrvatska svrstana u zajednički statistički standard Europske unije, a prikupljeni podaci služe pri dodijeli sredstava iz fondova Europske unije, o kojima će također biti pisano u nastavku, kao i o njihovu korištenju u slučaju Hrvatska.

Treće poglavlje temelji se na regionalnim aspektima turizma u Hrvatskoj te obrađuje odabrane činitelje, ali se i bavi ruralnim turizmom kao jednom od bitnih dijelova hrvatskog turizma, stavljajući naglasak na proširenje ponude i podizanje standarda stanovnika manje razvijenih područja, kao i suradnje među regijama.

Metodologija izrade rada temeljila se na slijedećim metodama: analize, sinteze, deskripcije, kompilacije, komparacije te statističke metode.

2. REGIONALNI EKONOMSKI RAZVOJ

Regije su, kroz povijest, bile izložene demografskim, društvenim, gospodarskim, ekološkim, ali i brojnim drugim izazovima koji su nerijetko rezultirali regionalnim nejednakostima. U ovom poglavlju naglasak se stavlja na mogućnosti upravljanja regionalnim razvojem.

2.1. Regionalna ekonomika

Regionalna ekonomika mlada je znanstvena disciplina nastala krajem 40-ih godina prošlog stoljeća, a izučava dimenziju „prostora“ u svrhu ekonomskih analiza, tj. pokušava dati odgovore na pitanja zbog čega su neka područja više razvijena od ostalih. Dva su glavna pitanja kojima se bavi regionalna ekonomika, a usmjerena su na mikro i makro aspekte. Prvo pitanje odnosi se na mikro aspekt, odnosno alokacijsku efikasnost, koja zapravo pokušava riješiti ekonomska pitanja adekvatne upotrebe oskudnih sredstava, od kojih su najvažniji kapital, rad, znanje i prirodni resursi, kako bi se stvorio tim veći output. Drugo pitanje traži odgovore vezane uz makro elemente, uzimajući u obzir regionalne nejednakosti, odnosno što ih čini, kako ih spriječiti ili ih barem umanjiti, bazirajući se na ekonomske strukture, političke institucije te socijalne uvjete.¹

Jasno je da postoje određene regionalne nejednakosti koje odstupaju od ostalih regija, uzimajući u obzir nezaposlenost, dohodak po stanovniku, ulaganje u infrastrukturu i dr.

2.1.1. Pojam regije

„Regija je dio zemljišne površine koju karakteriziraju određena obilježja (fizička, ekonomska, politička) koja ju čine jedinstvenom i različitom od drugih područja.“² Regionalna područja pokazuju različite intenzitete razvoja, kao i različite metode razvoja. Regionalne razlike postojale su uvijek, bile one izražene većim ili manjim intenzitetom, s obzirom da urbane sredine privlače proizvodne čimbenike te jamče povoljnije ekonomske uvjete od periferije. „Utjecajem prostora na regionalni razvoj bavi se ekonomska geografija,“³ proučavajući uvjete prostornog razvitka i rasporeda

¹ Obadić A., i Tica J., *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb, Ekonomski fakultet u Zagrebu, 2016., str. 330

² Čavrak V., *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb, Politička kultura, 2011., str.323

³ Op.cit. pod 2., str. 323

proizvodnih postrojenja, što ovisi o prirodnim bogatstvima zemlje i njihovoj rasprostranjenosti, ali i ljudskoj volji.

2.1.2. Nejednakosti među regijama

Kako nije neobično niti strano da regionalne razlike postoje oduvijek, nije neobično ni da se za iste želi pronaći adekvatno rješenje kako bi se izbjegle značajne socijalne razlike društva, koje uvelike utječu na razvoj regija, odnosno isti koče. Svaku regiju definiraju određena prirodna bogatstva, koja je bitno kvalitetno iskoristiti, što za posljedicu ima povećanje zaposlenosti, a samim time i dohotka stanovnika. Svaka regija se „bori“ sa određenim regionalnim razlikama, a za iste se postavlja pitanje da li su one zapravo problem.

„Zagovornici liberalne i neoliberalne ekonomske teorije ove razlike smatraju privremenima i u biti kratkoročnima jer će, prema njihovu mišljenju, s vremenom tržišne snage utjecati na uravnoteženje razvijenosti regija prema teoriji konvergencije.“⁴ Ovakva vrsta situacije bi se mogla obistinuti ukoliko bi radi nižih troškova radne snage došlo do preseljenja tvrtki u regije niže zaposlenosti i manjeg dohotka. Ne smije se izostaviti mogućnost preseljenja radne snage iz siromašnih u bogatije predjele, odnosno regije koje imaju širu ponudu rada, višu zaposlenost, a samim time i veće plaće.

Pretpostavka ove teorije je da ukoliko su kapital i rad savršeno mobilni, nejednakosti bi trebale nestati, no u praksi isti ipak nisu savršeno mobilni. Poslodavci nemaju dovoljno informacija o prilikama razvoja svoga poslovanja u drugim regijama, troškovi preseljenja poslovanja su izrazito visoki, kao što ih mogu iznenaditi i ograničenja cijena rada i kapitala. Ovakve vrste neprilika usporavaju, ali i zaustavljaju premještanje rada i kapitala. Intervenciju države u ovom slučaju ne osporavaju ni pobornici slobodnog tržišta.⁵

Sljedbenici intervencionizma vjeruju da slobodno tržište utječe na povećanje regionalnih nejednakosti, umjesto da ih smanjuje. Kako pad proizvodnje i zaposlenosti utječe na smanjenje regionalnog tržišta, sa sobom povlači odlazak mlade, obrazovanije radne snage u razvijenije dijelove, a u siromašnim regijama obitava staro stanovništvo, koje je sve manje produktivno sa vremenom. Poslodavci svoju djelatnost odbijaju smjestiti u takve regije, bez obzira na niže troškove rada, jer

⁴ Op.cit. pod 2, str. 326

⁵ Op.cit. pod 2, str. 326

produktivnost smatraju daleko važnijom od nižih troškova rada. Regiju u propast gura smanjenje proizvodnje, a samim time i zaposlenosti koji utječu na smanjenje prihoda i usporavaju očuvanje infrastrukture i javnih dobara. Intervencija države u ovakvom slučaju je nužna kako bi ohrabrila poduzetnike na investicije te smanjila odlazak radno sposobnog stanovništva iz regija.

2.2. Međuregionalna konvergencija i divergencija

Međuregionalna konvergencija temeljena je na neoklasičnoj teoriji trgovine i teoriji ekonomskog rasta. Prema neoklasičnoj teoriji trgovine, specijalizacija regije u proizvodnji dobra koje koristi relativno obilniji input uz slobodnu trgovinu, doprinijet će izjednačavanju cijena faktora proizvodnje između regija. Prema teoriji rasta, postoje dvije vrste konvergencije – uvjetna i apsolutna konvergencija. Tako uvjetna konvergencija nužno ne mora dovesti do izjednačavanja dohotka *per capita* među zemljama i regijama jer se parametri rasta (deprecijacija, stopa štednje i porast stanovništva) razlikuju. Apsolutna konvergencija je prisutna ukoliko su parametri modela rasta isti za sve zemlje, što dovodi do zaključka da bi siromašne zemlje trebale rasti brže od bogatih te sa vremenom izjednačiti dohodak *per capita*. Promatrajući regionalni kontekst, jednostavnije je postići apsolutnu konvergenciju, odnosno približiti razvijenost regija. Ukoliko su parametri rasta isti među svim regijama jedne zemlje, dolazi do veće mobilnosti faktora proizvodnje unutar zemlje.⁶ Prema teoriji izvozne baze, rast pojedine regije ovisi o rastu lokalne proizvodnje te izvozu vlastite industrije, usluga ili poljoprivrednih dobara, što s vremenom može dovesti do raznovrsnosti izvozne ponude te jačom proizvodnjom unutar svih regija, što u konačnici dovodi do konvergencije.⁷

S obzirom da konvergencija dovodi do brojnih neslaganja i nemogućnosti primjene, problem se nastojao riješiti primjenom jedne od slijedeće navedenih teorija.

Teorija kumulativne uzročnosti bazira se na činjenici da regije koje se prve industrijaliziraju, tvore koncentraciju gospodarskih aktivnosti unutar regije. Kada u takvim regijama dođe do naglog i brzog razvoja uz visoke stope rasta, nerazvijene regije imaju koristi od istih kroz širenje inovacija u njih.⁸

⁶ Op.cit. pod 1, str. 331

⁷ Op.cit. pod 1, str. 332

⁸ Op.cit. pod 1, str. 333

Koncentracijom na određenu regiju ili industriju bavi se teorija pola rasta, čime polarizirani rast može biti od koristi rastućoj regiji, kao i njenom siromašnom okruženju.⁹ Kupovinom proizvoda iz manje razvijene regije, kao i korištenje njene radne snage potpomaže se razvoj iste.

2.3. Regionalna politika

„Regionalnu ekonomsku politiku obilježavaju razlike u teoretskim i praktičnim pristupima. Posljedica je ekonomskih, socijalnih, političkih, prirodnih i drugih obilježja regija, odnosno država.“¹⁰

„Regionalna ekonomska politika uključuje spoznaju o tome da postojeća regionalna stanja i odnosi nisu unaprijed određeni, a ni nepromjenjivi.“¹¹ Kao dio javne politike Republike Hrvatske, regionalna politika ima bitnu ulogu u razvoju gospodarstva, a naglasak stavlja na smanjenje razlika među regijama, određujući mjere i ciljeve kojima bi potaknula razvoj gospodarstva koje će konkurirati, posebice porastom broja zaposlenih, kao i povećanjem kvalitete života u svim regijama.

Regionalna politika Europske unije, koju nazivamo još i Kohezijskom politikom, investicijska je politika koja potiče stvaranje novih radnih mjesta, odnosno povećanje zaposlenosti i konkurentnosti, jačanje gospodarskog rasta, poboljšanje kvalitete života i održivog razvoja. Kohezijska politika znak je solidarnosti Europske unije prema slabije razvijenim zemljama i njihovim regijama. Regionalne nejednakosti unutar Europske unije postoje od samog njenog osnutka 1957. godine. Upravo regionalna politika ima za cilj umanjiti socijalne, ekonomske i teritorijalne nejednakosti koje postoje unutar europskih regija. Ukoliko se razlike među regijama zanemare, tada se odudara od temeljnih vrijednosti Europske unije te iste mogu predstavljati teškoće u budućim integracijskim procesima.¹²

Sredstvima regionalne politike želi se podržati i pomoći:

- zapošljavanje
- istraživanje i razvoj
- klimatske promjene i održivost energetske izvora
- obrazovanje
- socijalno uključivanje.

⁹ Op.cit. pod 1, str. 333

¹⁰ Bogunović A., *Regionalna ekonomika i politika*, Zagreb, Ekonomski fakultet Zagreb, 2011., str. 56

¹¹ Op.cit. pod 10, str. 58

¹² Op.cit. pod 1, str. 339

Usmjerena na razvoj područja koji zaostaju za razvijenijim dijelovima, politika regionalnog razvoja u obzir uzima suradnju tijela državne uprave, jedinica regionalnih i lokalnih samouprava, kao i gospodarskih subjekata pa i znanstvenika.

Za poticanje regionalnog razvoja, potrebno je razviti ekonomske procese i maksimalno iskoristiti resurse slabije razvijenih regija, što za cilj ima postizanje ukupnog održivog gospodarskog razvoja regije, poštujući vrijednosti i očekivanja poduzetništva, njezinih stanovnika i posjetitelja.

Strategija regionalnog razvoja veoma je bitna za podizanje blagostanja svih hrvatskih regija, što za posljedicu ima smanjenje jaza s prosjekom Europske unije. Cilj strategije regionalnog razvoja je pridonijeti gospodarskom napretku i razvoju Hrvatske prema načelima održivog razvoja, prepoznavanjem i stvaranjem uvjeta koji će svim dijelovima zemlje omogućiti jačanje konkurentnosti i razvoj potencijala.

3. REGIONALNI RAZVOJ HRVATSKE

„Regionalni ekonomski razvoj primjena je ekonomskih procesa i resursa dostupnih regiji, a isti rezultiraju održivim razvojem i poželjnim ekonomskim ishodima za regiju, stanovnike i njezine poduzetnike.“¹³

Mnogo je čimbenika koji ograničavaju, ili pak sputavaju provedbu politike regionalnog razvoja, bez obzira na donesene mjere i programe.

Najčešći razlog ograničavanja provedbi mjera je nedostatak financijskih sredstava, što na kraju nikako ne možemo osporiti, s obzirom na nedavnu financijsku krizu. Kako je vrlo teško odlučiti što je prioritet, a za provedbu strateškog plana smatra se da je svaki dio istoga od jednake važnosti, nije lako neki dio izostaviti ili „prebaciti“ za kasnije. Jednako je teško prebaciti poslovanje u neku drugu regiju radi poticanja zapošljavanja, što radi osobnih stavova svakog pojedinca, tako i zbog navika tog istog pojedinca. Provedba bilo koje ideje zahtjeva određeno vrijeme kako bi dala plod, što može dovesti do demotivacije onih koji provode politiku, kao i onih na koje se ista odnosi.

Sektorska podijeljenost još je jedan od problema koji se javljaju radi nedovoljne upućenosti tijela u regionalni razvoj ili pak bavljenja velikim projektima, koji zahtijevaju više vremena i financijskih sredstava.

3.1. Povijesni razvoj

Hrvatski problem vezan uz regionalizaciju ima svoju dugu povijest, a promjene teritorijalnog ustrojstva su bile česte, no najčešće iz krivih razloga. Politika je, umjesto ekonomije, odigrala veliku ulogu i u ovoj situaciji. Od Drugog svjetskog rata pa sve do danas razlikujemo više razdoblja sa obilježjima regionalne strategije i politike.

Do 1990., Hrvatska, kao sastavni dio bivše Federacije, koja je vodila posebnu regionalnu politiku ubrzanog razvoja nedovoljno razvijenih područja bilježi neuspjeh tadašnje politike izjednačavanja regija te stalni rast nerazvijenih općina.¹⁴ Takvu politiku, bez obzira na neke pozitivne učinke, možemo ocijeniti neuspješno, jer se površina nerazvijenih dijelova povećavala brže nego broj stanovnika, koji su se nastavljali iseljavati. Nakon 1990. u vrijeme osamostaljenja, Hrvatska nasljeđuje nejednak regionalni razvitak, depopulaciju i nazadovanje nekih područja, na što

¹³ Op.cit. pod 1, str. 329

¹⁴ Družić I., *Hrvatski gospodarski razvoj*, Zagreb, Politička kultura, str. 127

dodatno utječe i Domovinski rat.¹⁵ Izrazita centralizacija hrvatskog gospodarstva u glavni grad Zagreb i nekoliko ostalih regionalnih gospodarskih centara, dovodi do ostvarivanja modela monocentričnog razvoja sa jednim centrom, gradom Zagrebom. Tada, a i sada, Zagreb bilježi najveću koncentraciju tvrtki, financijskog i bankarskog sektora, kao i ljudskog kapitala.¹⁶

Decentralizaciju možemo definirati kao prenošenje ovlasti i nadležnosti sa središnje razine vlasti na jedinice lokalne i regionalne samouprave, odnosno niže razine vlasti. Dvije su razine lokalne vlasti u Hrvatskoj – lokalna i regionalna samouprava. Ustavom Republike Hrvatske propisano je da se poslovi predviđeni za državnu upravu zakonom mogu prepustiti jedinicama lokalne i regionalne samouprave uz nadzor rada od strane države, dok su vojna obrana i policijska služba u nadležnosti središnje države. Za provedbu funkcija iz lokalne i regionalne samouprave, dostupni su vlastiti prihodi te oni zajednički koji su podijeljeni u državi unutar županija te njenih gradova i općina.

Kako se i danas regije susreću sa velikom nerazvijenošću zbog pada investicija i pada BDP-a (bruto domaćeg proizvoda) koju slijedi velika nezaposlenost, što je još uvijek odraz teške gospodarske krize iz 2008. koja je zadesila cijeli svijet, pa i davnijih zbivanja Domovinskog rata, teško je govoriti o skorijem poboljšanju, ukoliko se poslovna struktura ne promijeni te se ne donesu neke drastične mjere po pitanju istih. Veoma je bitno razmatranje mogućeg razvoja pojedinih regija, odnosno što ista može dati i pridonijeti boljitku cijele države, a dogovori među regijama bi uvelike doprinijeli bržem i boljem razvoju.

3.2. Regionalizacija

Glavni faktor za utvrđivanje određene razine NUTS (Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku) klasifikacije je udio stanovništva, čime je reguliran minimalan i maksimalan broj stanovnika za spomenute NUTS razine, što možemo vidjeti iz Tablice 1.

¹⁵ Op.cit. pod 14, str. 127

¹⁶ Op.cit. pod 14, str. 129

Tablica 1. NUTS podjela prema broju stanovnika

RAZINA	MINIMUMALNI BROJ STANOVNIKA	MAKSIMALNI BROJ STANOVNIKA
NUTS 1	3 000 000	7 000 000
NUTS 2	800 000	3 000 000
NUTS 3	150 000	800 000

Izvor: Izrada prema Obadić A. i Tica J., *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb, Ekonomski fakultet u Zagrebu, 2016., str. 341

Prvotno je Hrvatska bila podijeljena na tri NUTS2 regije, a to su bile HR01 Sjeverozapadna Hrvatska, HR02 Središnja i Panonska Hrvatska i HR03 Jadranska Hrvatska te je ova klasifikacija vrijedila od 2007. do rujna 2012.¹⁷

Početakom 2020. godine na snagu je stupila nova Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. (HR_NUTS 2021.), čime prestaje važiti NKPJS (Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku) 2012., prema kojoj je Hrvatska bila podijeljena na dvije statističke regije, dok uvođenjem nove podjele imamo četiri statističke regije.¹⁸ Ovakva podjela na Panonsku Hrvatsku, Jadransku Hrvatsku, Grad Zagreb i Sjevernu Hrvatsku čini statističku osnovu kako bi se učinkovitije vodila regionalna razvojna politika, za postizanje analiza i ciljeva socijalne i ekonomske kohezije.

NKPJS 2012. podjela bila je zapravo dosta nepravedna podjela, s obzirom da smo prema njoj imali samo dvije statističke regije – Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku. Kako se u Kontinentalnu Hrvatsku ubrajao i Grad Zagreb, tako se i udvostručio BDP po glavi stanovnika, jer se potpore između Grada Zagreba i najslabije razvijenih županija nisu razlikovale, što se izrazito loše odrazilo na gospodarstvo, jer su sada panonski, a tada kontinentalni gospodarstvenici mogli ostvariti od mogućih 75% potpore, samo 25% za velika poduzeća, a mala do 45% potpore.

¹⁷ Institut za razvoj i međunarodne odnose, Izrada prijedloga nove NUTS2 klasifikacije u Hrvatskoj, <https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti%20-%20dokumenti/Izrada%20prijedloga%20nove%20NUTS%20klasifikacije%20u%20RH%20012019.pdf> (21.09.2020.)

¹⁸ Narodne novine, Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_12_125_2507.html (22.08.2020.)

Tablica 2. Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021.

HR NUTS 1	HR NUTS 2	HR NUTS 3	OZNAKA
Hrvatska			HR0
	Panonska Hrvatska		HR02
		Bjelovarsko – bilogorska županija	HR021
		Virovitičko – podravska županija	HR022
		Požeško – slavonska županija	HR023
		Brodsko – posavska županija	HR024
		Osječko – baranjska županija	HR025
		Vukovarsko – srijemska županija	HR026
		Karlovačka županija	HR027
		Sisačko – moslavačka županija	HR028
	Jadranska Hrvatska		HR03
		Primorsko – goranska županija	HR031
		Ličko – senjska županija	HR032
		Zadarska županija	HR033
		Šibensko – kninska županija	HR034
		Splitsko – dalmatinska županija	HR035
		Istarska županija	HR036
		Dubrovačko – neretvanska županija	HR037
	Grad Zagreb		HR05
		Grad Zagreb	HR050
	Sjeverna Hrvatska		HR06
		Međimurska županija	HR061
		Varaždinska županija	HR062
		Koprivničko – križevačka županija	HR063
		Krapinsko – zagorska županija	HR064
		Zagrebačka županija	HR065

Izvor: Narodne novine, Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021., izrada prema podacima dostupnima na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_12_125_2507.html

Podjelom na četiri statističke regije, najslabije razvijenim županijama želi se omogućiti pravo na najveći stupanj regionalnih potpora, a pravedna podjela između razvijenijih i slabije razvijenih područja pridonijet će boljem vođenju regionalne politike.¹⁹ Kako će takva podjela utjecati na razvoj istih, ostaje nam za vidjeti u godinama koje slijede.

Regionalizacija u Hrvatskoj provodila se primjenjujući tri kriterija regionalizacije:

- kriterij homogenosti bazira se na podudarnosti prostora gospodarske strukture, geografskim obilježjima, povijesnim i demografskim ciklusima.
- kriterij gravitacije fokusira se prema većim urbanim središtima.
- kriterij funkcionalnosti nerijetko implementira kretanje dobara, kapitala i rada u regiji nego sa drugom regijom.²⁰

Važno je istaknuti kako navedeni kriteriji nisu trajni i jednaki za sve države, kao i da su različiti ovisno o povijesnim ciklusima. Povezivanjem kriterija pronašlo bi se savršeno rješenje koje bi zadovoljavalo razvojne interese svake regije i države.

3.3. Demografski procesi

Opće je poznato da Hrvatska već dugi niz godina bilježi negativan prirodni prirast, što zbog niskog broja živorođene djece, tako i zbog visokog broja umrlih, odnosno pretežno starog stanovništva.²¹ Županije koje su bile zahvaćene velikim ratnim razaranjima, od Domovinskog rata do danas, bilježe veliku nezaposlenost, čak iznadprosječnu, veliki broj iseljenika te rezultira prirodnom i mehaničkom depopulacijom. Vrlo je bitno naglasiti da će za tridesetak godina u Hrvatskoj prevladavati pretežno staro stanovništvo, tj. da se već sada nalazimo u situaciji „ispod razine zamjene“. Uza sve navedeno, ne smijemo zaboraviti da se žene sve

¹⁹ Vlada Republike Hrvatske, Bolja klasifikacija prostornih jedinica koja će koristiti svim županijama i trasirati novu kartu regionalnih potpora, <https://vlada.gov.hr/vijesti/bolja-klasifikacija-prostornih-jedinica-koja-ce-koristiti-svim-zupanijama-i-trasirati-novu-kartu-regionalnih-potpورا/25123> (22.08.2020.)

²⁰ Op.cit. pod 1, str. 335

²¹ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2019., podaci dostupni na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm (07.09.2020.)

kasnije odlučuju postati majke, za što je jedan od glavnih razloga nesigurnost radnog odnosa bez obzira na razinu obrazovanja. Kako bi se potaknule neke promjene po tom pitanju, potrebno je smanjiti davanja na ionako preskupo školstvo (udžbenici, radne bilježnice i ostala školska oprema), ukinuti/smanjiti PDV (porez na dodanu vrijednost) na osnovne higijenske potrebe i odjeću za bebe i djecu, čak i potpomoći obitelji koje imaju želju osnovati obitelj.

Mnogi su mladi parovi koji imaju problema sa začecem te si iz financijskih razloga ne mogu priuštiti potpomognutu oplodnju pa iz tog razloga gase želju za roditeljstvom u sebi. Jasno je da se trendovi mijenjaju, da se mladi masovno iseljavaju u druge zemlje, u potrazi za boljim životom, kao i to da se trendovi demografskog stanja u drugim zemljama ne razlikuju previše od trendova u Hrvatskoj. No jasno je da se ovakve vrste problema ne smiju gurati pod tepih, nego da se za iste treba pronaći adekvatno rješenje. Još uvijek se smatra da se u Hrvatskoj njeguju obiteljske vrijednosti te se iz tog razloga treba poticati i roditeljstvo, a ne smatrati lude onima koji su se odlučili na više od dvoje djece. Također, sustav posvajanja koji je vrlo spor, potrebno je ubrzati, ako ne zbog obitelji koja posvaja, barem radi djece koja godinama čekaju na topli obiteljski dom.

3.3.1. Prirodno kretanje

Prirodno kretanje stanovništva je razlika između nataliteta i mortaliteta jedne od promatranih godina ili razdoblja, odnosno broja živorođene djece i umrlih osoba. Prirodnim kretanjem smatraju se sva kretanja koje u sebi sadrže rađanje, plodnost i umiranje. Ono može biti pozitivno te ga u tom slučaju nazivamo prirodnim prirastom, no ukoliko je kretanje negativno, nazivamo ga prirodnim padom ili depopulacijom. Natalitet je dio prirodnog kretanja stanovništva koji na ukupno kretanje djeluje pozitivno, dok mortalitet na kretanje djeluje negativno. Natalitet, odnosno mortalitet bilježimo kao broj živorođenih, odnosno umrlih na 1000 stanovnika u jednoj godini te ga označavamo promilima (‰). Fertilitet označava razdoblje života jedne žene (15-49 godine) u kojem je ona u stanju sudjelovati fiziološki u reprodukciji stanovništva. Usko se veže uz natalitet. Stopa fertiliteta koristi se pri izračunu budućeg kretanja stanovništva (reprodukcija) te označava broj živorođene djece na 1000 žena.

Tablica 3. Prirodno kretanje stanovništva od 2010. do 2019.

GODINA	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast	Stope na 1000 stanovnika		
				Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast
2010.	43 361	52 096	-8 735	9,8	11,8	-2,0
2011.	41 197	51 019	-9 822	9,6	11,9	-2,3
2012.	41 771	51 170	-9 939	9,8	12,1	-2,3
2013.	39 939	50 386	-10 447	9,4	11,8	-2,5
2014.	39 566	50 839	-11 273	9,3	12,0	-2,7
2015.	37 503	54 205	-16 702	8,9	12,9	-4,0
2016.	37 503	51 542	-14 005	9,0	12,3	-3,4
2017.	36 556	53 477	-16 921	8,9	13,0	-4,1
2018.	36 945	52 706	-15 761	9,0	12,9	-3,9
2019.	36 135	51 794	-15 659	8,9	12,7	-3,9

Izvor: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2019., izrada prema podacima dostupnima na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm

Prema Tablici 3. u 2019. bilježimo pad broja živorođene djece, u odnosu na 2018. za 2,2%, što znači da je rođeno 810 djece manje. Stopa nataliteta u 2019. iznosila je 8,9%.²²

Pad umrlih zabilježen je 2019., odnosno umrlo je 912 osoba manje nego prethodne godine. Stopa mortaliteta iznosila je 12,7%.²³

Stopa prirodnog prirasta u 2019. bila je negativna te je iznosila -3,9. Depopulaciju su zabilježile sve županije.²⁴

²² Op.cit. pod 21

²³ Op.cit. pod 21

²⁴ Op.cit. pod 21

3.3.2. Migracijska kretanja

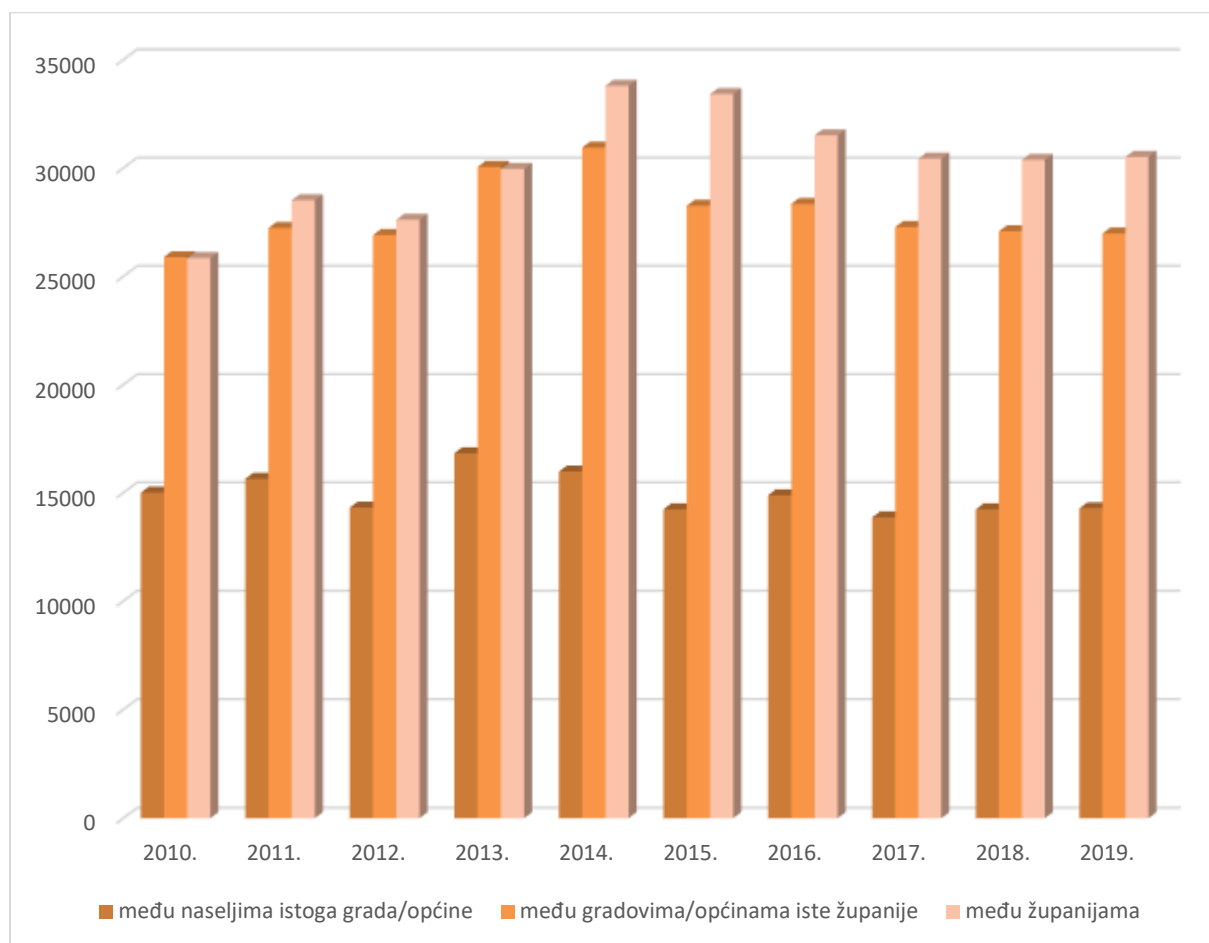
Ruralni egzodus definiramo kao odlazak, odnosno masovno napuštanje sela kao mjesta rada i življenja, najčešće iz gospodarskih razloga, ostavljajući negativne posljedice po seosku zajednicu. U nas se isti već smatra normalnom pojavom, želje i potrebe mladih može ispuniti samo urbana sredina, s obzirom na „kočenje“ poljoprivrednog razvoja, kao i onog prerađivačkog, koji se jednim dijelom usko veže uz samu poljoprivredu. Sasvim je uobičajeno postalo vidjeti samo starije generacije u selima, dok mladi odlaze u veće gradove, čak kilometrima udaljeni od obitelji, kako bi ostvarili svoj puni potencijal. Manji gradovi, koji su središta okupljanja u regiji, više ne zadovoljavaju potrebe i želje onih mlađih, zbog čega se isti odlučuju na odlazak u druge županije ili pak inozemstvo.

Potrebno je omogućiti modernizaciju sela, kao i povezivanje, odnosno jačanje veze između poljoprivrednog i prerađivačkog sektora, potaknuti mlade na život na selu, bavljenje uzgojem poljoprivrednih kultura, kao i očuvanje baštine i običaja. Naša ruralna područja mogu ostvarivati puni potencijal, od uzgoja i izvoza „viška“ poljoprivrednih kultura do malih turističkih središta, koja mogu čitavu godinu ostvarivati prihode.

Mjesto stanovanja unutar Hrvatske u 2019. promijenilo je 71790 osoba. Najveći broj preseljenih selilo se između županija, od kojih najveću međužupanijsku migraciju bilježe Grad Zagreb i Zagrebačka županija.²⁵

²⁵ Državni zavod za statistiku, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019., podaci dostupni na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm

Grafikon 1. Unutarnje migracije od 2010. do 2019.

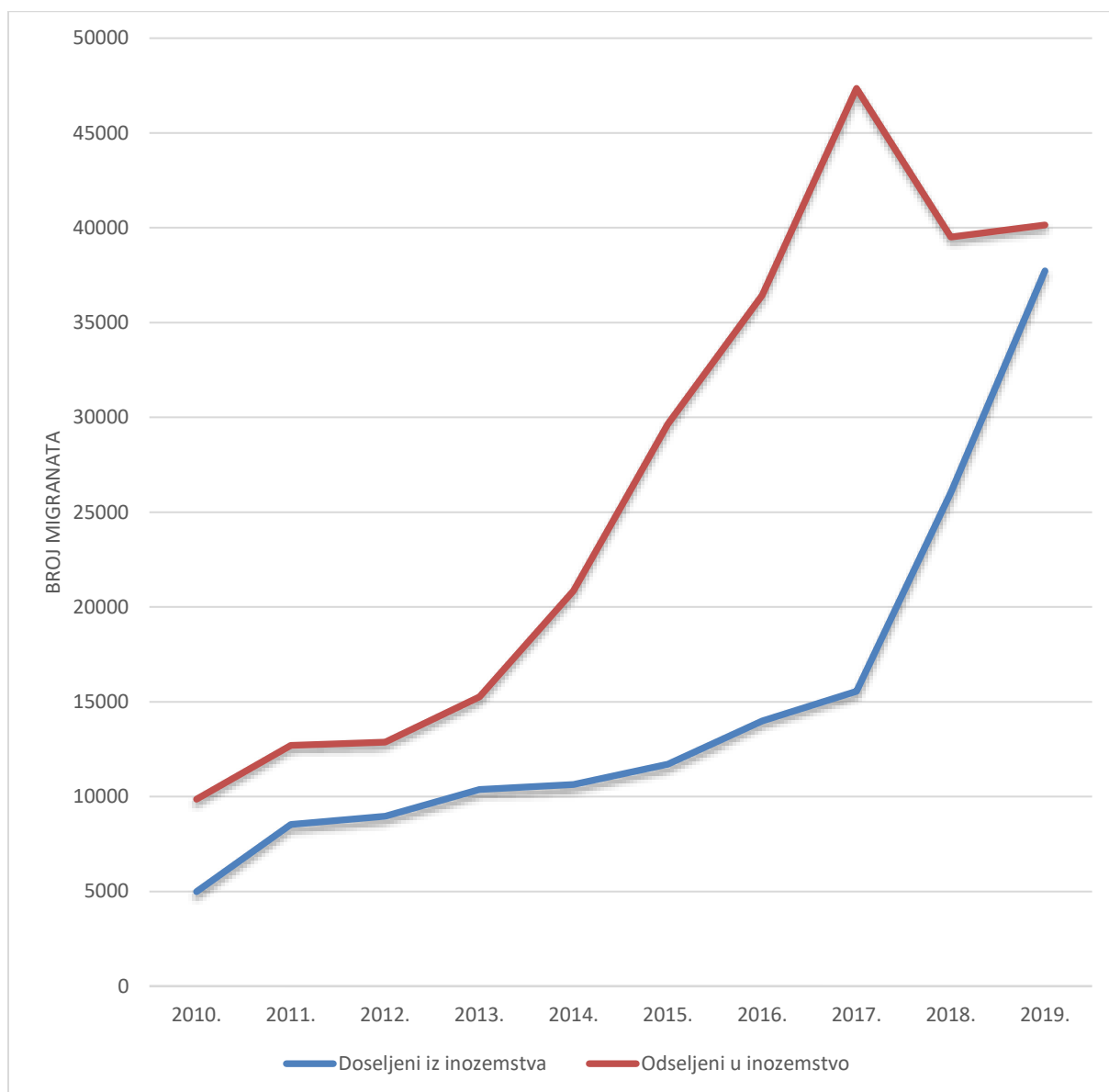
Izvor: Državni zavod za statistiku, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019., izrada prema podacima dostupnima na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm

Pozitivan međužupanijski saldo uz Grad Zagreb i Zagrebačku županiju, bilježi još četiri županije. Negativni trend 2019. bilježe Bjelovarsko – bilogorska županija, kao i Sisačko – moslavačka i Brodsko – posavska, dok dugi niz godina Vukovarsko – srijemska i Osječko – baranjska županija bilježe najsnažniji negativan trend migracija s obzirom na broj stanovnika.

„Statistika vanjskih migracija stanovništva prikuplja i obrađuje podatke o tijekovima vanjskih migracija, odnosno o broju i strukturi osoba koje su promijenile uobičajenu državu stanovanja u određenoj kalendarskoj godini.“²⁶

²⁶ Op.cit. pod 25

Grafikon 2. Vanjske migracije stanovništva od 2010. do 2019.

Izvor: Državni zavod za statistiku, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019., izrada prema podacima dostupnima na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm

Negativan trend iseljavanja u inozemstvo nastavlja se iz godine u godinu, a najveći broj iseljenika bilježe županije kontinentalne Hrvatske, od kojih su Osječko – baranjska i Vukovarsko – srijemska pri samom vrhu.²⁷

²⁷ Op.cit. pod 25

3.4. Regionalna konkurentnost

Regionalna konkurentnost bavi se kvalitetom faktora, razvojne politike i institucija koji utječu na održivu produktivnost, odnosno poslovni sektor i njegovo okruženje.²⁸ Naglasak se stavlja na razvoj konkurentnosti domaćih tvrtki te omogućava izravna bespovratna ulaganja u malo i srednje poduzetništvo. Na ovaj način potiču se gospodarske promjene u vidu poticanja inovativnosti te razvoja znanja i poduzetništva, kao i zaštita okoliša. Regija prednjači po pitanju konkurentnosti ukoliko uspijeva privući i zadržati uspješne kompanije te na taj način povećati životni standard svojih stanovnika.

3.4.1. Regionalni indeks konkurentnosti

Regionalni indeks konkurentnosti temelji se na definiciji Svjetskog gospodarskog foruma koji konkurentnost vidi kao skup institucija, politika i faktora koji određuju razinu produktivnosti u nekoj zemlji. Definicija Europske unije regionalnu konkurentnost smatra sposobnošću kreiranja atraktivnog i održivog okruženja za poslovanje i život. Indeks konkurentnosti, kreiran od strane tima Ekonomskog fakulteta u Osijeku, na čelu sa prof. dr. sc. Slavicom Singer, pomaže pri praćenju i analiziranju utjecaja iz okruženja, usmjeravajući se na stvaranje povoljne poslovne i investicijske klime.²⁹

²⁸ Konkurentnost.hr, Regionalni indeks konkurentnosti 2013., http://konkurentnost.hr/wp-content/uploads/2018/01/RIK2013_finalno_07072014.pdf (18.09.2020.)

²⁹ Op.cit., pod 28

Tablica 4. Regionalni indeks konkurentnosti

STATISTIČKI PODINDEKS		PERCEPTIVNI PODINDEKS	
Okruženje	Poslovni sektor	Okruženje	Poslovni sektor
STUPOVI KONKURENTNOSTI			
Demografija, zdravlje i kultura	Investicije i poduzetnička dinamika	Lokacijske prednosti	Tehnologija i inovativnost
Obrazovanje	Razvoj poduzetništva	Lokalna uprava	Klasteri
Osnovna infrastruktura i javni sektor	Ekonomski rezultati - razina	Infrastruktura	Marketing i menadžment
Poslovna infrastruktura	Ekonomski rezultati - dinamika	Vladina prava	X
X	X	Obrazovanje	X
X	X	Financijsko tržište i lokalna konkurencija	X

Izvor: Regionalni indeks konkurentnosti 2013., izrada prema podacima dostupnima na http://konkurentnost.hr/wp-content/uploads/2018/01/RIK2013_finalno_07072014.pdf

Korišten u istraživanju od 2007., model Regionalnog indeksa konkurentnosti podijeljen je na dva podindeksa – perceptivni i statistički, kao što je naznačeno u Tablici 4. Oba se bave kvalitetom poslovnog sektora i okruženja, od kojih svaki promatra određene stupove konkurentnosti navedene u tablici.

Promjene između konkurentnosti županija provode se veoma sporo, a zahtijevaju racionalnu i proaktivnu politiku. Vidljive su promjene zabilježene 2013. između konkurentnosti nekih županija, dok su one najkonkurentnije, kao i one najmanje konkurentne zadržale status, što će prikazati i Tablica 5.

Tablica 5. Promjene u rangiranju županija po konkurentnosti

ŽUPANIJA	2013.	2010.	2007.
Grad Zagreb	1	2	1
Varaždinska	2	1	4
Istarska	3	3	3
Međimurska	4	4	2
Primorsko –goranska	5	7	6
Zadarska	6	6	9
Zagrebačka	7	5	5
Koprivničko-križevačka	8	12	7
Splitsko-dalmatinska	9	8	8
Dubrovačko-neretvanska	10	9	10
Osječko-baranjska	11	13	14
Krapinsko-zagorska	12	11	15
Karlovačka	13	14	12
Šibensko-kninska	14	10	13
Bjelovarsko-bilogorska	15	15	11
Brodsko-posavska	16	16	18
Ličko-senjska	17	18	19
Virovitičko-podravska	18	17	17
Sisačko-moslavačka	19	19	16
Vukovarsko-srijemska	20	20	21
Požeško-slavonska	21	21	20

Izvor: Regionalni indeks konkurentnosti 2013., izrada prema podacima dostupnima na http://konkurentnost.hr/wp-content/uploads/2018/01/RIK2013_finalno_07072014.pdf (17.09.2020.)

Prema Tablici 5., prva 3 mjesta zauzimaju Grad Zagreb, Varaždinska i Istarska županija, dok zadnja 2 mjesta u svim promatranima godinama izmjenjuju Požeško-slavonska i Vukovarsko-srijemska, dok je Sisačko-moslavačka u 2010. i 2013. na 19. mjestu. Jačanje konkurentnosti, odnosno „skok“ za 3 ili više mjesta bilježi Osječko-baranjska (sa 14. na 11. mjesto), Krapinsko-zagorska (sa 15. na 12. mjesto) te

Zadarska (sa 9. na 6. mjesto), a slabljenje konkurentnosti bilježi Bjelovarsko-bilogorska (sa 11. na 15. mjesto) i Sisačko-moslavačka (sa 16. na 19. mjesto).³⁰

3.4.2. Indeks razvijenosti

Indeks razvijenosti kompozitni je pokazatelj koji se računa kao prilagođeni prosjek standardiziranih vrijednosti društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti u određenom razdoblju.³¹

Za izračun Indeksa razvijenosti koriste se navedeni pokazatelji:

1. prosječni dohodak po stanovniku
2. prosječni izvorni prihodi po stanovniku
3. prosječna stopa nezaposlenosti
4. opće kretanje stanovništva
5. stupanj obrazovanosti stanovništva
6. indeks starenja.³²

S obzirom da Indeks razvijenosti prati i potiče razvoj regija, koncentrirajući se na najmanje razvijene, isti omogućava kvalitetnije praćenje potreba regionalnih razvojnih poticaja. Na ovaj način, jednostavnije je uključiti i isključiti jedinice iz sustava potpomognutih područja, ovisno o promjenama prema stupnju razvijenosti. Izmjenama i dopunama Zakona utvrđeno je da se postupak ocjenjivanja provodi svakih pet godina, a ne svake tri kako je bilo uređeno Zakonom iz 2009.

Kako je uređeno Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske na sjednici Vlade Republike Hrvatske u prosincu 2013., od početka 2014. vrijedi odluka da se jedinice lokalne i regionalne samouprave razvrstavaju na slijedeći način prema stupnju razvijenosti na:

Jedinice regionalne samouprave razvrstavaju se prema Indeksu razvijenosti u:

- I. skupinu ukoliko je vrijednost indeksa manja od 75% prosjeka Republike Hrvatske
- II. skupinu ukoliko je vrijednosti indeksa između 75% i 100% prosjeka Republike Hrvatske

³⁰ Op.cit. pod 28

³¹ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije; Indeks razvijenosti; dostupno na <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112> (17.09.2020.)

³² Op.cit. pod 32

- III. skupinu ukoliko je vrijednost indeksa između 100% i 125% prosjeka Republike Hrvatske
- IV. skupinu ukoliko vrijednost indeksa prelazi 125% prosjeka Republike Hrvatske.

Jedinice lokalne samouprave razvrstavaju se prema Indeksu razvijenosti u:

- I. skupinu ukoliko je vrijednosti indeksa manja od 50% prosjeka Republike Hrvatske
- II. skupinu ukoliko je vrijednost indeksa između 50% i 75% prosjeka Republike Hrvatske
- III. skupinu ukoliko je vrijednost indeksa između 75% i 100% prosjeka Republike Hrvatske
- IV. skupinu ukoliko je vrijednost indeksa između 100% i 125% prosjeka Republike Hrvatske
- U V. skupinu ukoliko vrijednost indeksa prelazi 125% prosjeka Republike Hrvatske.

Teritorijalne jedinice koje su bile u zaostajanju za prosjekom Republike Hrvatske više od 25%, odnosno bilježile su vrijednost indeksa manju od 75%, imale su pravo na status potpomognutih područja.³³

Grad Zagreb uvelike odskoče od ostalih dijelova Hrvatske svojom razvijenošću i uspješnosti. Razlike među županijama su uvelike izražene te otežavaju provođenje regionalne politike, koja za cilj ima izjednačavanje razvoja svih regija i smanjenje jaza među njima. Prema vrijednostima Indeksa razvijenosti, Grad Zagreb, skupa sa Istarskom i Primorsko-goranskom županijom, svrstava se u najrazvijenije županije Hrvatske, što se može uočiti u samom izračunu iz razdoblja 2014.-2016. Uzimajući u obzir najlošije rangirane županije prema Indeksu razvijenosti, od kojih su Virovitičko-podravska i Sisačko-moslavačka pri samom dnu, a slijedi ih Vukovarsko-srijemska županija, možemo uočiti razliku nešto veću od 25% ukoliko ih uspoređujemo sa Gradom Zagrebom.³⁴

³³ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije; Dosadašnji izračuni indeksa razvijenosti; dostupno na <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/dosadasnji-izracuni-indeksa-razvijenosti/3741> (18.09.2020.)

³⁴ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije; Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti 2018; dostupno na <https://razvoj.gov.hr/oministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/dosadasnji-izracuni-indeksa-razvijenosti/3741> (07.09.2020.)

Od početka 2018. godine na snazi je novi model izračuna Indeksa razvijenosti prema kojem se općine i gradovi razvrstavaju u 8 skupina – 4 iznadprosječne i 4 ispodprosječne, a županije u 4 skupine – 2 iznadprosječne i 2 ispodprosječne, koji dovodi do povećanog broja općina i gradova koji imaju status potpomognutih područja. Broj takvih dosada je brojio 264 grada i općina, dok je prema novom modelu broj porastao na 304, odnosno broji sva područja ispod prosjeka razvijenosti Republike Hrvatske.³⁵

Jedinice područne samouprave razvrstavaju se prema Indeksu razvijenosti u:

- I. skupinu jedinica područne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj polovini ispodprosječno rangiranih jedinica područne samouprave
- II. skupine jedinica područne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u prvoj polovini ispodprosječno rangiranih
- III. skupine jedinica područne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u drugoj polovini iznadprosječno rangiranih jedinica
- IV. skupine jedinica područne samouprave koje se prema vrijednostima indeksa nalaze u prvoj polovini iznadprosječno rangiranih.

Jedinice lokalne samouprave razvrstavaju se prema Indeksu razvijenosti u:

- I. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u zadnjoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave
- II. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se nalaze u trećoj četvrtini ispodprosječno rangiranih
- III. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se nalaze u drugoj četvrtini ispodprosječno rangiranih
- IV. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se nalaze u prvoj četvrtini ispodprosječno rangiranih
- V. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se nalaze u zadnjoj četvrtini iznadprosječno rangiranih
- VI. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se nalaze u trećoj četvrtini iznadprosječno rangiranih

³⁵ Intermedia projekt, Indeks razvijenosti – novi model izračuna; podaci dostupni na <https://intermediaprojekt.hr/2017/12/18/indeks-razvijenosti-novi-model-izracuna/> (19.09.2020.)

- VII. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se nalaze u drugoj četvrtini iznadprosječno rangiranih
- VIII. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se nalaze u prvoj četvrtini iznadprosječno rangiranih.³⁶

Novom podjelom potiče se razvoj onih slabije razvijenih područja, a razvoj se provodi na lokalnoj i regionalnoj razini, za razliku od prijašnjeg modela koji je proveden samo na lokalnoj razini.

Tablica 6. Vrijednosti indeksa razvijenosti za razdoblje 2014. – 2016.

	ŽUPANIJA	RAZVOJNA SKUPINA ŽUPANIJE	INDEKS RAZVIJENOSTI ŽUPANIJE
1.	Grad Zagreb	4	117,758
2.	Istarska	4	108,970
3.	Dubrovačko – neretvanska	4	108,580
4.	Zagrebačka	4	105,890
5.	Primorsko – goranska	4	105,278
6.	Zadarska	3	104,654
7.	Splitsko – dalmatinska	3	103,930
8.	Varaždinska	3	101,713
9.	Međimurska	3	100,502
10.	Krapinsko – zagorska	2	98,976
11.	Koprivničko - križevačka	2	98,493
12.	Šibensko – kninska	2	97,041
13.	Osječko – baranjska	2	96,009
14.	Karlovačka	2	95,191
15.	Požeško – slavonska	2	93,947
16.	Brodsko – posavska	1	93,449
17.	Bjelovarsko – bilogorska	1	92,576
18.	Ličko – senjska	1	92,387
19.	Vukovarsko – srijemska	1	91,992

³⁶ Op.cit. pod 28

20.	Sisačko – moslavačka	1	91,701
21.	Virovitičko - podravska	1	90,666

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na županijskoj razini (2014.-2016.), izrada prema podacima dostupnima na [https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti/Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izra%C4%8Dun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20podru%C4%8Dne%20\(regionalne\)%20samouprave.pdf](https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti/Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izra%C4%8Dun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20podru%C4%8Dne%20(regionalne)%20samouprave.pdf)

Kako je vidljivo iz Tablice 6., prvih 5 županija plasirane su kao iznadprosječno rangirane županije prve polovine, zatim ih slijede druge 4 županije, također plasirane kao iznadprosječne županije, ali kao županije druge polovine, dok ostalih 11 županija ima status potpomognutih područja, odnosno plasirane su kao ispodprosječno rangirane županije prve, odnosno druge skupine.

3.4.3. Investicije

Inozemna izravna ulaganja ključan su faktor za postizanje rasta zaposlenosti, povećanje proizvodnje i rast izvoza. Tranzicijske zemlje, u koje se ubraja i Hrvatska su postale veoma privlačne stranim investitorima, s obzirom na kvalitetne i dostupne prirodne i proizvodne resurse. Glavnina inozemnog kapitala su izravna vlasnička ulaganja koja su se odrazila na privatizaciju velikih poduzeća, temeljena na ulaganjima u financijski, telekomunikacijski i trgovinski sektor, dok je tek neznatan broj ulaganja usmjeren u prerađivačku industriju. Čak 75% inozemnih ulaganja pristiglo je iz zemalja Eurozone, što Hrvatsku stavlja u položaj iznimne osjetljivosti na sve promjene unutar Europske unije, ali istovremeno svjedoči o dobrog integraciji Hrvatske unutar europskih financijskih tokova. Najveće zemlje ulagači u Hrvatsku su Austrija, Nizozemska, Njemačka, Mađarska, Italija, Francuska i Luksemburg.

Bogatstvo i raznolikost naših regija ukazuju na mogućnost napretka i razvoja industrije i poljoprivrede. Sa ciljem povećanja standarda stanovnika manje razvijenih područja, važno je privući investicije na takva mjesta, kako bi istovremeno utjecali na raznovrsniju ponudu. Jačanje poljoprivrednog razvoja i uzgoj novih kultura, spajanje prerađivačke industrije sa poljoprivredom, samo je jedna od mnogih mogućnosti sa kojima se može ojačati hrvatsko gospodarstvo. Za uspjeh, bitno je ispitati i poznavati

potrebe, kao i stvarno stanje kako bi se razvila strategija za poboljšanje, odnosno razvoj industrije.

3.4.4. Europski strukturni i investicijski fondovi

Tri su glavna fonda iz kojih se financira Regionalna politika: Europski fond za regionalni razvoj (ERDF), Kohezijski fond (KF) i Europski socijalni fond (ESF). Europske strukturne i investicijske fondove (ESI) čine i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD) i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EMFF).

Sredstva fonda za regionalni razvoj namijenjena su istraživanju i inovacijama, informacijskim i komunikacijskim tehnologijama, konkurentnosti malih i srednjih poduzeća i dr.

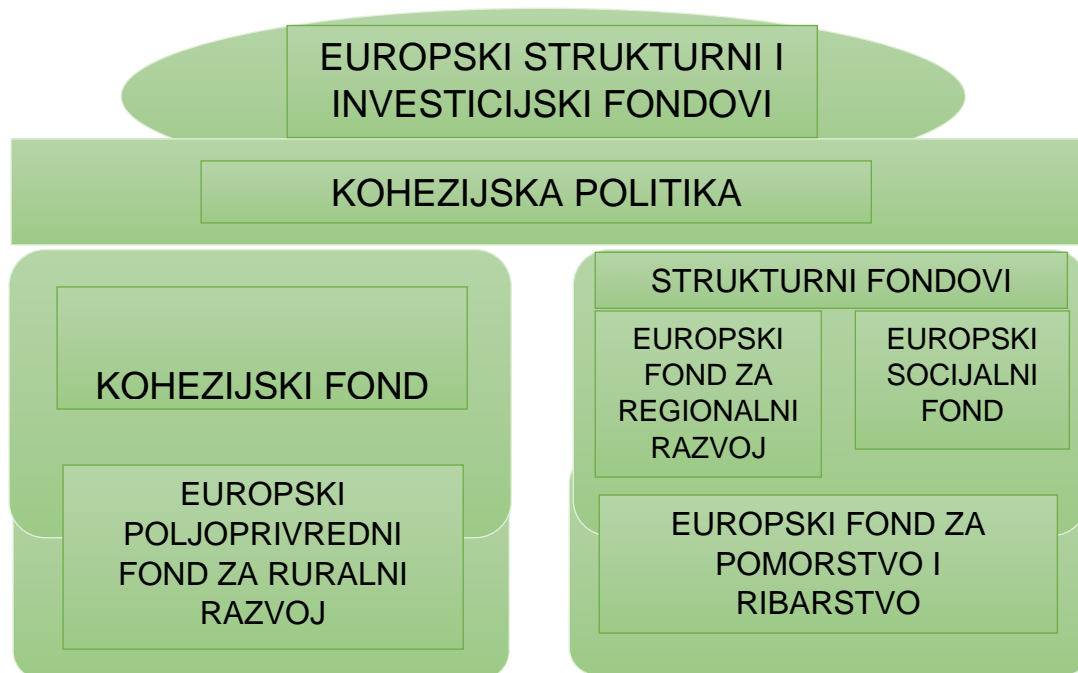
Sredstva europskog socijalnog fonda namijenjena su za poticanje zapošljavanja i mobilnosti, obrazovanja, socijalne uključenosti, bolju javnu upravu i dr.

Sredstva kohezijskog fonda usmjerena su na zemlje članice čiji je bruto nacionalni dohodak *per capita* manji od 90% prosjeka Europske unije. Sredstva su podijeljena u dvije aktivnosti: izgradnja transeuropske prijevozne mreže i realizaciju ekoloških projekata.

Sredstva gore navedenih fondova namijenjena su regijama određenim prema NUTS klasifikaciji. „NUTS klasifikacija je hijerarhijska podjela ekonomskog teritorija Europske unije na teritorijalne jedinice u svrhu prikupljanja, razvoja i harmonizacije europske regionalne statističke građe, socio-ekonomske analize i oblikovanja regionalnih politika Europske unije.“³⁷

³⁷ Op.cit., pod 1, str. 341

Slika 1. Europski strukturni i investicijski fondovi

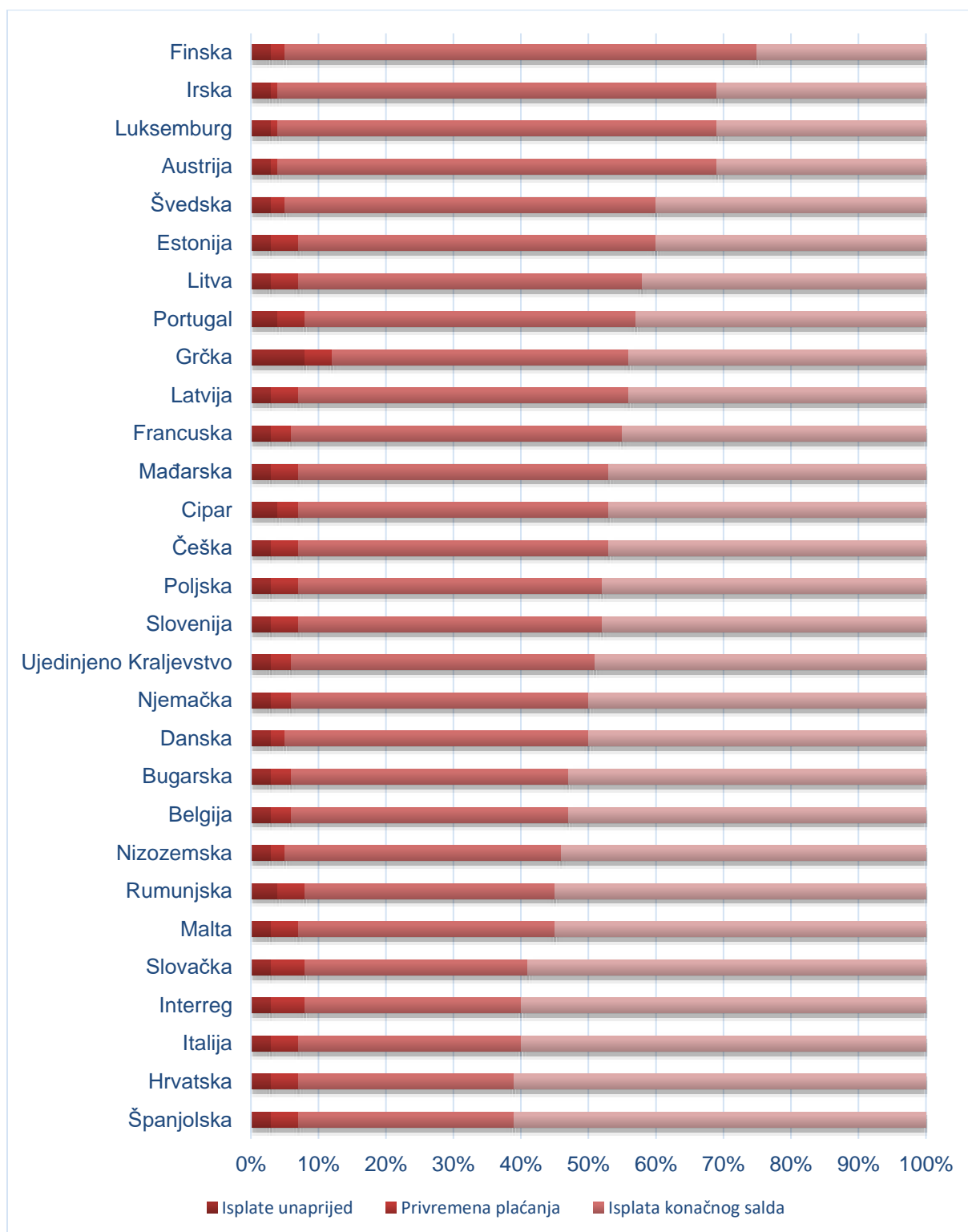

Izvor: Europski strukturni i investicijski fondovi, EU fondovi, izrada prema podacima dostupnima na <http://arhiva.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi>

Hrvatskim korisnicima ESIF-a je do veljače 2019. isplaćeno tek 16%, od ukupno ugovorenih 57% sredstava, što je iznos od 1,76 mlrd eura, dok je od tada do danas isplaćeno sveukupno 39% sredstava, što je 4,196 mlrd. od 10,7 mlrd eura dostatnih sredstava (podaci od 26.08.2020.), što nas i dalje svrstava na predzadnje mjesto po iskorištenosti sredstava EU, odmah ispred Španjolske, koja zauzima zadnje mjesto, kao što prikazuje graf niže.

Razlog tome su nedovoljno koordinirana poduzeća, nedostatni ljudski kapaciteti, koji su istovremeno i neefikasni, dok sustav kontrole ni ne postoji. Pravna zaštita još je jedan od problema koji otežavaju i ovako složenu situaciju provedbe EU projekta. Upravo iz tih razloga, mnogi korisnici se boje raznih nepravilnosti i financijskih korekcija, pa nerijetko odustaju od projekta ili njihove provedbe.

Grafikon 3. ESIF 2014.-2020. (Isplaćena sredstva svakoj državi članici)

Izvor: Europski strukturni i investicijski fondovi, izrada prema podacima dostupnima na <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview> (26.08.2020.)

Najznačajniji projekti financirani sredstvima EU-a su:

- Pelješki most najveći je projekt financiran sredstvima EU-a, vrijedan ukupno 4 milijarde kuna, od čega 2,73 milijarde kuna stiže od strane EU-a
- u razvoj zračne luke Dubrovnik ulaže se ukupno 1,54 milijarde kuna, od čega 729,77 milijuna kuna iz fondova
- izgradnja mosta kopno – otok Čiovo u Trogiru (druga projektna faza) iznosi ukupno 137 milijuna kuna, od čega je 100 milijuna kuna iz EU fondova
- željeznička pruga Dugo Selo – Križevci u koju je uloženo 1,58 milijardi kuna, od čega je 1,27 milijardi kuna iz fondova
- nadogradnja i elektrifikacija već postojeće željezničke pruge Vinkovci – Vukovar, koja je od velikog značaja za međunarodni promet, vrijedna je 677,70 milijuna kuna, a bespovratnih sredstava 516,33 milijuna kuna
- modernizacija osječke tramvajske infrastrukture vrijedna je 267,18 milijuna kuna, od čega EU sudjeluje sa 199,76 milijuna kuna
- Luka Osijek za izgradnju terminala za pretovar rasutih tereta iz europskih fondova primit će skoro 100 milijuna kuna pomoći, a ukupna vrijednost projekta iznosi 145,33 milijuna kuna
- nabava novih autobusa za splitsku tvrtku Promet vrijedna je 93,63 milijuna kuna, od čega se skoro 75 milijuna kuna financira iz sredstava EU
- revitalizacija kompleksa Benčić u Rijeci iznosi 68,2 milijuna, financirano iz sredstava EU
- Geopark parka prirode Papuk sufinanciran je sa 65,65 milijuna kuna iz sredstava EU, dok cijeli projekt vrijedi 90 milijuna kuna
- Arheološki park Vučedol financira se 99,7 milijuna kuna iz fondova EU
- Institut za fiziku zaprimat će nešto više od 121 milijun kuna bespovratnih sredstava
- Veleučilište u Šibeniku za studentski dom iz fondova će dobiti 79,68 milijuna kuna, a ukupna vrijednost projekta je 85,35 milijuna kuna
- Sveučilište u Splitu će se kroz razvoj znanstveno – istraživačke infrastrukture financirati sa 82,87 milijuna kuna novca iz fondova, a vrijednost projekta je 85,14 milijuna kuna
- Nacionalni park Krka za centar za upravljanje posjećivanjem iz EU fonda dobiti će 71,69 milijuna kuna, dok je njegova ukupna vrijednost gotovo 106 milijuna kuna

- Opća bolnica Pula iz EU fondova ukupno će povući 38,46 milijuna kuna, a ukupna vrijednost ulaganja u dnevnu bolnicu i kirurgiju je 85,49 milijuna kuna
- Opća bolnica dr. Ivo Pedišić u Sisku za opremanje i rekonstrukciju kompleksa i uspostave dnevne bolnice iz EU fondova dobit će 50 milijuna kuna, dok ukupna vrijednost projekta iznosi 88,82 milijuna kuna.³⁸

³⁸ Tportal.hr, Najveći hrvatski projekti financirani europskim novcem; podaci dostupni na <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/ovo-su-najveci-hrvatski-projekti-financirani-europskim-novcem-foto-20181102/slika-c144fa8cc001af7d46b97d4a0b501390> (19.09.2020.)

4. REGIONALNI ASPEKTI TURIZMA U HRVATSKOJ

„Turizam je danas snažan činitelj revitalizacije čovjeka i njegove stalne i privremene životne sredine, civilizacijska potreba i jedan od najpotpunijih načina korištenja i organizacije slobodnog vremena.“³⁹ Iako veoma dinamično tržište koje vrvi konkurencijom, potiče na opstanak uz stalno praćenje trendova i inovacije unutar ovog sektora. Kao glavni pokretač oporavka hrvatske ekonomije, uvelike doprinosi uravnoteženju platne bilance i jačanju gospodarskog rasta. Ipak, kratko vremensko razdoblje korištenja turizma predstavlja problem, jer ostaje velika neiskorištenost prostora i ostatka godine. Velika povezanost različitih gospodarskih djelatnosti djeluje pozitivno na ukupan gospodarski rast. Upravo zbog povezanosti turističke aktivnosti sa ostalim djelatnostima, dolazi do povećanja i izgradnje novih kapaciteta koji se iskorištavaju u turističke svrhe, kao i razvoja infrastrukture, što je od velikog značenja manje razvijenim sredinama, čime se povećava standard lokalnog stanovništva. Mnoge su prednosti održivog turizma, od čega se „najčešće navodi da je održivi turizam koristan jer je informativan, čuva resurse, poštuje lokalnu kulturu i tradiciju, kvaliteta je ključna, a ne samo kvantiteta, a stvara nova i pozitivna iskustva i doživljaje“.⁴⁰

4.1. Odabrana obilježja

Turisti izražavaju veliko zadovoljstvo turističkom ponudom Hrvatske, koja se uvelike svake godine diže na veći nivo, oduševljavaju ih lokalni ljudi, koji ih nastoje ugostiti kao stare znance, ali i oni slučajni prolaznici koji su uvijek spremni pomoći ukoliko se izgube u gradu. Naša turistička ponuda može svakoga učiniti da se osjeća posebno, posebice ako je spreman na istraživanje i adrenalin. Mnoga ruralna područja baziraju se na seoski turizam, što mnogi turisti itekako cijene te se upućuju na jednodnevne ili višednevne boravke i istraživanja Kontinentalne Hrvatske, ili pak onih ne tako razvikanih mjesta na obali ili unutrašnjosti Jadranske Hrvatske.

Uvećana potražnja u turističkoj sezoni uzrokuje i rast proizvodnje prehrambenih proizvoda, što se itekako povoljno odražava na poljoprivrednu proizvodnju zbog široke gastronomske ponude u koje je uključena ponuda lokalne gastronomije i enologije, što za posljedicu ima razvoj ruralnog i eko turizma.

³⁹ Dujmović M., *Kultura turizma*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2014., str.5

⁴⁰ Op.cit. pod 39, str.33

Tablica 7. Prihodi od turizma u 2017. i 2018.

PRIHODI OD TURIZMA	2017.	2018. (PROCJENA)	INDEKS 2017./2018.
BDP (U MILIJUNIMA EURA)	48.462	51.527	106,3
PRIHODI OD TURIZMA (U MILIJUNIMA EURA)	9.493	10.096,5	106,4
UDJEL TURIZMA U BDP-U U %	19,6	19,6	100,0

Izvor: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Turizam u brojkama 2018., izrada prema podacima dostupnima na <https://www.htz.hr/>

Iz Tablice 7. može se zaključiti da iz godine u godinu prihodi od turizma bivaju sve veći, što je dobar pokazatelj napretka hrvatskog turizma, kao i prepoznavanja potreba i želja svakog turista. Ukoliko se bude radilo intenzivno na poboljšanju turističke ponude i svega što se uz turizam veže, iz godine u godinu možemo očekivati sve bolje rezultate.

U srpnju 2018. ostvareno je 2% više noćenja nego u istom razdoblju 2017. godine, kao što prikazuje Tablica 8. Najviše noćenja ostvareno je u Istarskoj županiji. Slijede ju Splitsko-dalmatinska županija i Primorsko-Goranska, koje kao i prvoplasirana, bilježe rast u odnosu na godinu ranije. Bitan je ovo pokazatelj koji ukazuje na potrebe razvijanja cjelogodišnjeg turizma na našim prostorima, što bi doprinijelo gospodarski rast svih destinacija, zaposlenja kroz cijelu godinu, kao i povećanja prihoda.

Tablica 8. Noćenja turista po županijama

ŽUPANIJA	DOLASCI TURISTA (u 000)		INDEKS 2018./2017.	STRUKTURA (u%)	
	2017.	2018.		2017.	2018.
Zagrebačka	149	203	136,2	0,2	0,2
Krapinsko – zagorska	330	362	109,7	0,4	0,4
Sisačko – moslavačka	90	99	110,0	0,1	0,1
Karlovačka	565	608	107,6	0,7	0,7
Varaždinska	142	168	118,3	0,2	0,2
Koprivničko – križevačka	39	40	102,6	0,0	0,0
Bjelovarsko – bilogorska	70	80	114,3	0,1	0,1
Primorsko - goranska	14.898	15.284	102,6	17,3	17,0
Ličko – senjska	2.647	2.749	103,9	3,1	3,1
Virovitičko – podravska	33	46	139,4	0,0	0,1
Požeško – slavonska	31	36	116,1	0,0	0,0
Brodsko – posavska	51	56	109,8	0,1	0,1
Zadarska	9.218	9.591	104,0	10,7	10,7
Osječko – baranjska	178	195	109,6	0,2	0,2
Šibensko - kninska	5.455	5.512	101,0	6,3	6,1
Vukovarsko - srijemska	138	132	95,7	0,2	0,1
Splitsko - dalmatinska	16.596	17.562	105,8	19,3	19,6
Istarska	25.426	26.179	103,0	29,5	29,2
Dubrovačko - neretvanska	7.712	8.051	104,4	8,9	9,0
Međimurska	168	187	111,3	0,2	0,2
Grad Zagreb	2.264	2.512	111,0	2,6	2,8
UKUPNO	86.200	89.652	104,0	100,0	100,0

Izvor: Ministarstvo Turizma Republike Hrvatske, Turizam u brojkama 2018., izrada prema podacima dostupnima na <https://www.htz.hr/>

Najveći udio noćenja u 2018. godini opet, kao i svake godine, ostvaruju srpanj i kolovoz, koji zajedno čine oko 60% noćenja (59,1% u 2018.) cijele godine.⁴¹

Iz Tablice 8. vidljivo je da sve županije osim Vukovarsko – srijemske bilježe porast broja noćenja u 2018. u odnosu na 2017., što je pozitivan trend koji će nastaviti rasti i u budućnosti, uz razvoj ponude i osluškivanja potreba krajnjeg korisnika. Jasno je kako je broj noćenja u Kontinentalnoj Hrvatskoj, izuzev Karlovačke županije, izrazito nepovoljan u odnosu na Jadransku Hrvatsku te da se po tom pitanju treba puno toga poduzeti ukoliko želimo da se broj posjetitelja poveća i u tom dijelu Lijepe naše.

4.2. Ruralni turizam

Trendovi i potražnja uvelike pokazuju kako tržište vapi za prisutnošću ruralnog turizma, koji bi mogao postati jedan od glavnih pokretača kotača razvoja manje razvijenih područja. Kako interes za boravak na selu i ruralnim područjima raste, potrebno je raditi na samom proširenju turističke ponude u ruralnim dijelovima.

Ruralni turizam definiramo kao boravak u ruralnim prostorima, očuvanog okoliša, kojima je glavna gospodarska grana poljoprivreda i šumarstvo. Ruralni turizam uključuje boravak na gospodarstvu te aktivnosti kao što su odmor u prirodi, ekoturizam, penjanje, lov, ribolov, jahanje, edukacija i sl. Vinske ceste, kao i biciklističke i pješačke staze, dodatno su uzdignule ponudu kućanstava koje nude uslugu smještaja i/ili prehrane.

Seoski turizam, usko povezan sa ruralnim, potiče rast gospodarstva, stvarajući nova radna mjesta, sprječavajući odlazak mladih iz ruralnih područja. Hrvatska odiše raznolikošću krajolika i kulture, što može zahvaliti svojim stanovnicima koji njeguju tradiciju, kao i prirodnu i kulturnu baštinu svih naših krajeva. Jedan od nositelja razvoja, ukoliko bi se u budućnosti u isti integriralo, mogao bi postati jedna od bitnih okosnica hrvatskog turizma, na koji bismo se mogli osloniti i cijelu godinu, a ne samo određeni broj mjeseci.

Uza sve navedeno, veoma je bitno koristiti primjer zemalja koje prednjače u razvoju agroturizma te namiruju sve potrebe vlastitom održivom proizvodnjom, dok preostale proizvode izvoze.

⁴¹ Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Turizam u brojkama 2018., podaci dostupni na https://www.htz.hr/sites/default/files/2019-06/HTZ%20TUB%20HR_%202018_0.pdf (08.09.2020.)

4.2.1. Ruralni turizam Kontinentalne Hrvatske

Poznato je kako bi ruralni turizam Kontinentalnoj Hrvatskoj pomogao u podizanju standarda njenih žitelja, kao i razvoju turizma kao gospodarske grane. Bazirajući se na ponudu koja je već svima dobro znana, kao i gostoprimstvo njezinih stanovnika koji štiju tradiciju svoga kraja, za ovaj dio Hrvatske nužno je pronaći kvalitetno rješenje koje će rezultirati pozitivnim ishodom. Jedna od bitnih stavki je uključivanje malih i srednjih poduzetnika u turizam, pogotovo ukoliko im je prva gospodarska grana proizvodnja vina ili hrane.⁴² Razvoj gastronomije i enologije i ponuda kulturnih sadržaja, kao i otkrivanje povijesti gradova Kontinentalne Hrvatske uvelike bi mogli doprinijeti produbljenju turističke sezone i u ovom dijelu Hrvatske.

Uspoređujući Karlovačku županiju koja ostvari 50% turističkih noćenja u samo dva mjeseca, za razliku od ostatka Kontinentalne Hrvatske, kojoj je za isto potrebno gotovo pola godine, jasno je da je potrebno raditi na unaprjeđenju i razvoju ponude ostatka Kontinentalne Hrvatske. Za primjer možemo spomenuti Osječko – baranjsku županiju koja obiluje raznolikom ponudom u gastronomskom i enološkom svijetu, kao i bogatim kulturnim sadržajem, ali ipak ne ostvaruje visoki broj noćenja. Razlog tome je, dakako, nedovoljna povezanost i neinformiranost građana, ali i turista koji borave u našoj zemlji. Prilikom organizacije putovanja, naše domaće agencije bi uvelike trebale usklađivati posjete Kontinentalnoj i Jadranskoj Hrvatskoj. Jasno je da je jednostavnije povezati Karlovačku županiju koja je poznata zbog Nacionalnog parka Plitvička jezera sa putovanjem i obilaskom po Jadranskoj Hrvatskoj, no upravo radi takvih situacija, ostatak Kontinentalne Hrvatske pati, a ipak i ona ima nešto za ponuditi. Jedno od poznatijih mjesta Osječko – baranjske županije je Park prirode Kopački rit, koji očarava svojom raznolikošću i poviješću unutar istog, kao i okolna mjesta u blizini samog parka, orijentirana na seoski turizam i ponudu domaćih proizvoda.

Uz sve navedeno, bitno je raditi na povezivanju Kontinentalne i Jadranske Hrvatske po pitanju proizvodnje i plasiranja domaćih proizvoda na naše tržište. Za ovakvu vrstu suradnje, potrebno je malim i srednjim proizvođačima osigurati siguran otkup prema trgovačkim lancima ili ugostiteljskim objektima na obali koji žele uvrstiti

⁴² Poslovni.hr, Ruralni turizma velika šansa Kontinentalne Hrvatske, <https://www.poslovni.hr/hrvatska/ruralni-turizam-velika-sansa-kontinentalne-hrvatske-285151> (19.09.2020.)

autohtone proizvode u svoju ponudu. Zakonom je nužno reguliranje prodaje određenog postotka domaćih proizvoda te garancija cijena za iste.

4.2.2. Ruralni turizam Jadranske Hrvatske

Ruralni turizam u Istri češće je zastupljen u središnjoj Istri i manjim mjestima, na kojima se nalaze seoska imanja, koja krasi ruralne kuće, na kojima se većina bavi poljoprivrednom proizvodnjom, bazirajući se na proizvodnju vina, maslinovog ulja ili pak uzgoj domaćih životinja.

Oni koji žele udahnuti svu ljepotu prirode, boraveći na selu, stapajući se sa dugogodišnjom tradicijom istarskih predaka, samo kako bi pobjegli od gradske vreve da bi „napunili baterije“, svjesni su koliko znači takva vrsta odmora. Požele li se odlaska na plažu i šetnje uz more, isto je udaljeno cca. 30 minuta vožnje automobilom, što samo rijetkima predstavlja problem. Sve veći broj ljudi odlučuje se upravo na ovakvu vrstu odmora, što zadovoljava čak i one najmlađe znatiželjnice.

Istarska županija prednjači po broju ostvarenih noćenja, što možemo vidjeti iz prethodno navedenih podataka. Dobra povezanost i blizina ostalih zemalja uvelike olakšava povećanje tog broja. Ista odskače od drugih županija Jadranske Hrvatske, a posebice od Dubrovačko – neretvanske na krajnjem jugu. Odgovor na pitanje zašto je to tako krije se u slaboj vremenskoj i prostornoj iskorištenosti potencijala hrvatskog turizma, što daje i mogućnost napretka u ostatku godine, ali i lošijoj prometnoj povezanosti sa drugim zemljama, za razliku od Istarske županije.⁴³ Iz tog razloga, bitno je domaćim turistima kvalitetno predstaviti ponudu te istu obogatiti značajnim i zanimljivim sadržajima.

S obzirom na raznolikost naše zemlje, kao i njezino prirodno bogatstvo, nužno je kvalitetno iskoristiti dane nam resurse u svrhu poboljšanja kvalitete života stanovnika Hrvatske.

⁴³ Hrvatska gospodarska komora, Regionalni aspekt turističke sezonalnosti, <https://hgk.hr/documents/lp-turizam-po-zupanijama-prosinac-2019-280120205e30388ad1790.pdf> (19.09.2020.)

5. ZAKLJUČAK

Neujednačen razvoj naših županija nije novina, no razvoj poslovnog okruženja i poslovnih sektora pokazuje brojne napretke, u koje se nedavno uključila i Kohezijska politika, potaknuvši promjene. Iskorištavanjem fondova Europske unije, olakšan je daljnji napredak i razvoj regija, posebice onih slabije razvijenih. Kako bi se takvi projekti proveli, potpora države je nužna, ali i adekvatna pomoć u svrhu iskorištavanja tih fondova. Svaki projekt potrebno je strateški dobro razraditi, ne izostavljajući niti jedan detalj istoga. Slijedom svega navedenog, potrebno je veliko strpljenje za ostvarenje ovakvih projekata, koji prolaze detaljnu analizu prije samog odobrenja korištenja sredstava. Jedan od najvećih projekata financiran velikim dijelom sredstvima Europske unije je izgradnja Pelješkog mosta.

Regionalni indeks konkurentnosti potvrđuje neravnomjeran razvoj hrvatskih županija, prateći konkurentnost istih, istražujući moguća poboljšanja u manje konkurentnim područjima. Kako Indeks razvijenosti također prati razvoj regija i istovremeno potiče razvoj onih najslabije razvijenih, došlo je do nadopune Indeksa razvijenosti, prema kojoj se broj potpomognutih područja povećao te istovremeno omogućio mogući napredak ostalih općina, odnosno onih koje su prijašnjim izračunima bile zanemarene.

Nepovoljan demografski trend koji nas prati duži niz godina važno je staviti pod kontrolu, bitno je raditi na tome kako potaknuti mlade na ostanak te pospješiti demografski rast određenim mjerama. Migracije unutar i izvan granica Hrvatske bitan su pokazatelj želja i potreba stanovnika, odnosno onoga za čime teže. Važno je pratiti trendove i iskoristiti maksimalno puni potencijal i resurse regija kojima pojedina raspolaže kako bi prednjačila na tržištu. Nema ništa loše u tome da učimo na primjeru razvijenih zemalja, koji su maksimizirali svoju snagu i kvalitetu da bi postigli ono što su danas. Važno je ulaganje u obrazovanje svih kadrova, sve u svrhu očuvanja radnih mjesta, kao i razvoja novih.

Zahvaljujući povoljnom geografskom položaju, svako ulaganje u ruralni i regionalni razvoj je opravdan ukoliko se rodi odgovarajuća ideja. Pridavanje pozornosti ruralnom razvoju, koji je u samim začetcima, iskorištavanje njegova potencijala, počevši od predivne prirode, koju prati tradicionalna i ekološka proizvodnja, baziranje na održivi razvoj koji je itekako bitan u ovakvoj vrsti turizma, uz proizvodnju tradicionalnih proizvoda i njihovom prezentacijom, kao i takvom ponudom u

gastronomskom svijetu, čuvamo baštinu i prilagođavamo kapacitete potrebama uz male investicije, pazeći na prostor i stanovništvo, sprječavajući depopulaciju. Održivi turizam u pokretanju drugih gospodarskih aktivnosti ima značajnu ulogu te nas može gurati samo naprijed, uz kvalitetnu uporabu dostupnih nam resursa, a suradnja Kontinentalne i Jadranske Hrvatske može pridonijeti daljnjem napretku.

LITERATURA

Knjige:

1. Bogunović A., *Regionalna ekonomika i politika*, Zagreb, Ekonomski fakultet Zagreb, 2011.
2. Čavrak V., *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb, Politička kultura, 2011.
3. Družić I., *Hrvatski gospodarski razvoj*, Zagreb, Politička kultura, 2003.
4. Dujmović M., *Kultura turizma*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2014.
5. Obadić A. i Tica J. (ur.), *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016.

Internetske stranice:

1. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2019., https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-01_01_2020.htm (07.09.2020.)
2. Državni zavod za statistiku, Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2019., https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/07-01-02_01_2020.htm (18.09.2020.)
3. Europski strukturni i investicijski fondovi, EU fondovi, <http://arhiva.strukturnifondovi.hr/eu-fondovi> (26.08.2020.)
4. Europski strukturni i investicijski fondovi, <https://cohesiondata.ec.europa.eu/overview> (26.08.2020.)
5. Hrvatska gospodarska komora, Regionalni aspekt turističke sezonalnosti, <https://hgk.hr/documents/lp-turizam-po-zupanijama-prosinac-2019-280120205e30388ad1790.pdf> (19.09.2020.)
6. Intermedia projekt, Indeks razvijenosti – novi model izračuna; <https://intermediaprojekt.hr/2017/12/18/indeks-razvijenosti-novi-model-izracuna/> (19.09.2020.)
7. Konkurentnost.hr, Regionalni indeks konkurentnosti 2013., http://konkurentnost.hr/wp-content/uploads/2018/01/RIK2013_finalno_07072014.pdf (18.09.2020.)

8. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije; Indeks razvijenosti; <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112> (17.09.2020.)
9. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije; Dosadašnji izračuni indeksa razvijenosti; dostupno na <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/dosadasnji-izracuni-indeksa-razvijenosti/3741> (18.09.2020.)
10. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na županijskoj razini (2014.-2016.), izrada prema podacima dostupnima na [https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti//Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izra%C4%8Dun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20po dru%C4%8Dne%20\(regionalne\)%20samouprave.pdf](https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/indeks%20razvijenosti//Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izra%C4%8Dun%20indeksa%20razvijenosti_jedinice%20po dru%C4%8Dne%20(regionalne)%20samouprave.pdf) (21.09.2020.)
11. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije; Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti 2018; <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/dosadasnji-izracuni-indeksa-razvijenosti/3741> (07.09.2020.)
12. Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Turizam u brojkama 2018., https://www.htz.hr/sites/default/files/2019-06/HTZ%20TUB%20HR_%202018_0.pdf (08.09.2020.)
13. Narodne novine, Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_12_125_2507.html (22.08.2020.)
14. Poslovni.hr, Ruralni turizma velika šansa kontinentalne Hrvatske, <https://www.poslovni.hr/hrvatska/ruralni-turizam-velika-sansa-kontinentalne-hrvatske-285151> (19.09.2020.)
15. Regionalni indeks konkurentnosti 2013., http://konkurentnost.hr/wp-content/uploads/2018/01/RIK2013_finalno_07072014.pdf (17.09.2020.)
16. Tportal.hr, Najveći hrvatski projekti financirani europskim novcem; <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/ovo-su-najveci-hrvatski-projekti-financirani-europskim-novcem-foto-20181102/slika-c144fa8cc001af7d46b97d4a0b501390> (19.09.2020.)

POPIS TABLICA:

Tablica 1. NUTS podjela prema broju stanovnika.....	9
Tablica 2. Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021.....	10
Tablica 3. Prirodno kretanje stanovništva od 2010. do 2019.....	13
Tablica 4. Regionalni indeks konkurentnosti.....	18
Tablica 5. Promjene u rangiranju županija po konkurentnosti.....	19
Tablica 6. Vrijednosti indeksa razvijenosti za razdoblje 2014. – 2016.....	23
Tablica 7. Prihodi od turizma u 2017. i 2018.....	31
Tablica 8. Noćenja turista po županijama.....	32

POPIS GRAFIKONA:

Grafikon 1. Unutarnje migracije od 2010. do 2019.....	15
Grafikon 2. Vanjske migracije stanovništva od 2010. do 2019.....	16
Grafikon 3. ESIF 2014.-2020. (Isplaćena sredstva svakoj državi članici).....	27

POPIS SLIKA

Slika 1. Europski strukturni i investicijski fondovi.....	26
---	----

SAŽETAK

Regionalne nejednakosti u Hrvatskoj tema su izrade ovog završnog rada. Hrvatske regije žude za napretkom, a jedini način postizanja istog je ulaganje u regionalni rast i razvoj. Na tom putu u pomoć pristižu fondovi EU, koji igraju važnu ulogu u razvoju regija, pogotovo onih manje razvijenih. Regionalizacija u slučaju Hrvatske imala je presudni utjecaj nejednakog razvoja među regijama, kao i demografski procesi, odnosno negativan prirodni prirast, koji bilježimo već dugi niz godina. Svemu navedenom potrebno je pridati veći značaj, u svrhu razvoja i boljitka za pojedinca, kao i za zajednicu. Regionalni indeks konkurentnosti i Indeks razvijenosti uvelike pomažu pri istraživanju konkurentnosti županija.

Kvalitetno iskorištavanje prirodnih bogatstava i resursa u ovom slučaju može imati presudnu ulogu u podizanju kvalitete života i standarda stanovnika Hrvatske uz razvoj industrije i proizvodnje, kao i proširenje turističke ponude, s obzirom da prihodi od turizma iz godine u godinu rastu te su jasan pokazatelj prepoznavanja potreba pojedinca, odnosno turista. Neizostavan dio napretka hrvatskih županija je suradnja istih, sve u svrhu poboljšanja standarda građana, ali i pokazatelja obostranog prepoznavanja vrijednosti.

Ključne riječi: regija, regionalni razvoj, regionalizacija, fondovi EU, turizam

SUMMARY

Regional inequalities in Croatia are the topic of this final paper. Croatian regions reach for progress and only way to achieve it is to invest in regional growth and development. EU funds play an important role in development of regions, especially the less developed ones. Regionalization in Croatian case had a crucial impact on unequal development between regions, as well as demographic processes, in fact a negative natural increase, which we have been recording for many years. All of the above needs to be given more importance, for the purpose of development and well being for the individual, as well as for the community. The Regional Competitiveness Index and the Development Index greatly help in researching the competitiveness of counties.

Regular use of resources can play a crucial role in raising the quality of life and standards of population in Croatia, with development of industry and production, as well as expanding the tourist offer, seeing revenues tourism are growing from year to year and they are clear indicator recognizing the needs of the individuals.

An indispensable part of the progress of Croatian counties is their cooperation, all for the purpose of improving the standards of citizens, but also indicators of mutual recognition of values.

Key words: region, regional development, regionalization, EU funds, tourism